

Andrzej F. Dziuba

Staranie o utworzenie zwierzchnictwa Zakonu Rycerskiego Bożogrobców w Polsce

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 41/1-2, 173-200

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. ANDRZEJ F. DZIUBA

STARANIE O UTWORZENIE ZWIERZCHNICTWA ZAKONU RYCERSKIEGO BOŻOGROBCÓW W POLSCE

Świetlane, wręcz dumne dzieje Zakonu Bożogrobców zapoczątkowane zostały na naszych ziemiach sprowadzeniem ich do Miechowa przez Jakse z Miechowa w 1163 r., a więc w niecałe 70 lat po założeniu w 1099 r. w Jerozolimie, podczas pierwszej wyprawy krzyżowej¹. Zakon rozwijał się niezwykle bujnie, a z czasem stał się, ze swym centrum w Miechowie, wiodącą siłą, tak liczbową jak i religijną, dla całego nurtu tej duchowości kanoniczkiej². Dzieje te jednak, obok świetności, targane były licznymi kryzysami i trudnościami, zwłaszcza gdy odchodzono od duchowości a kierowano się ku sprawom politycznym, świeckim.

Po wielu doświadczeniach finałem była kaseta Zakonu w 1819 r., choć nie wynikała ona bezpośrednio tylko z sytuacji w Polsce, ale bardziej z ogólnych tendencji europejskich tego czasu. Były jeszcze próby jego utrzymania i reaktywowania do połowy XIX wieku, ale ostatecznie zakończone niepowodzeniem. Zresztą, w tym samym czasie Zakon kończył swoją historię w Hiszpanii, a co w innych krajach dokonało się już wcześniej, np. we Francji w czasie Rewolucji Francuskiej (1789).

Kaseta i zanik tak wspaniałego dziedzictwa były bolesnym doświadczeniem nie tylko dla samej wspólnoty zakonnej kanoników i ducha

¹ Por. J. Duchniewski, *Bożogrobcy. Geneza i dzieje. Organizacja i życie*. Encyklopedia Katolicka. T. 6 kol. 877-879 (bibliografia); S. Runciman, *Dzieje wypraw krzyżowych* T. 1. *Pierwsza krucjata i założenie Królestwa Jerozolimskiego*. Warszawa 1987 passim; H. E. Cardinale, *Orders of Knighthood, Awards and the Holy See. A historical, juridical and practical Compendium*. Edited and revised by Peter Bander van Duren. Buckinghamshire 1985 ss. 92-106; P. Bander van Duren. *The Cross on the Sword. A Supplement to Orders of Knighthood, Awards and the Holy See*. Buckinghamshire 1987 ss. 155-159; *L'Ordine Equestre del Santo Sepolcro di Gerusalemme. Cenni storici. Compiti attuali*. Edizione 1992 a cure del Gran Magistero dell'OESSG. Roma b.r.w. (1992) passim (brak numeracji stron).

² Por. Z. Pęcowski, *Bożogrobcy. W Polsce*. Encyklopedia Katolicka. T. 6 kol. 879-881 (bibliografia); H. Piwoński, *Bożogrobcy. Liturgia*. Tamże, kol. 881-882 (bibliografia); Z. Pęcowski, *Ziemia Miechowska. Zarys dziejów osadnictwa do końca XVIII wieku*. Kraków 1992 passim (szczególnie suplement Miechów); W. Barczyński, *Kościół Grobu Bożego w Miechowie*. Informator. Miechów 1995 passim.

z którego wyrastał oraz któremu służył, ale dla całego chrześcijaństwa. Część kanoników poddała się procesom sekularyzacji, przechodząc do kleru diecezjalnego, inni dotrwali swych dni w zakonach lub zmarli w samotności. Nastąpił zanik i rozproszenie tak zwartych i wpływowych sił intelektualnych i duszpasterskich. W Polsce tym procesom sprzyjała także negatywna postawa wszystkich trzech zaborców.

Z odzyskaniem niepodległości i suwerenności państwowej w 1918 r. nieznanne są starania nad utworzeniem struktury zakonu, tak w jego linii kanonickiej jak i rycerskiej, która rozwija się niezwykle dynamicznie od r. 1847, tj. utworzenie Patriarchatu Łacińskiego Jerozolimy. Od 1928 r. podejmował je hrabia Ludgard Grocholski, m.in. poprzez memoriały kierowane do naczelnych władz Zakonu, obfitą działalność publicystyczną w Polsce oraz korespondencję z przedstawicielami Zakonu we Francji, Włoszech i Hiszpanii. Z czasem inicjatywa ta została oparta o Kolegium Heraldyczne, którego prezesem był książę Zdzisław Lubomirski. Dnia 10 września 1930 r. powołano Miechowski Komitet Organizacyjny, a następnie 19 i 23 września tegoż roku ustalono jego skład oraz oddano go pod patronat kard. Augusta Holonda, Prymasa Polski. W planach organizacyjnych Komitetu miała odrodzić się przede wszystkim, Generalna Prepozytura Mechowska Rycerskiego Zakonu Grobu Świętego w Jerozolimie oraz Bractwo Rycerskie Grobu Świętego³. Zamierzenia te jednak nie doczekały się pozytywnej realizacji.

Po II wojnie światowej nie są znane bezpośrednie działania mające na celu utworzenie w Polsce nowej struktury Zakonu, oczywiście w jego nurcie rycerskim, uwzględniającym naturalne modyfikacje współczesności. Nurt kanonicki obumarł chyba bezpowrotnie, dla drugi przeżywa swoje dni świetności, czerpiąc obficie z całej pobożności i odniesienia do Ziemi Świętej.

Swoistą namiastką nurtu kanonickiego pozostała jednak po 1847 r. kapituła kanoników przy Bazylice Patriarchalnej Grobu Bożego w Jerozolimie. Członkowie jej, według obowiązujących Statutów, są ex officia komandorami zakonu, w jego nowej strukturze⁴.

³ „Il Patriarca Latino di Gerusalemme, Gran Priore dell'Ordine, ha facoltà di ammettere nell'Ordine i Canonici del Capitolo Patriarcale della Basilica del Santo Sepolcro con il grado corrispondente alle dignità (...)” (*Statuto dell'Ordine Equestre del Santo Sepolcro di Gerusalemme*, Roma b.r.w. (1977) art. 10); „Il grado di Commendatore viene conferito, di regola, oltre che ai Canonici del Capitolo Patriarcale della Basilica de Santo Sepolcro di Gerusalemme (...)” (Tamże, allegato A, art. 2, 2, b).

⁴ Por. L. Grocholski, *W przededniu odrodzenia Prowincji Miechowskiej Rycerskiego Zakonu Grobu Sw. w Jerozolimie*. Herold 3:1932 s. 53-62; *Kronika. Z Zakonów Rycerskich. Z Rycerskiego Zakonu Grobu WŚ.w Jerozolimie. Z Sekretariatu Wydziału Wykonawczego Miechowskiego Komitetu Organizacyjnego*, Herold 3:1932 s. 77.

Należy odnotować, iż po 1945 r. zaczęli pojawiać się członkowie Zakonu; kawalerowie i damy, pochodzenia polskiego. Część z nich urodziła się w kraju, a inni już na emigracji. Dotyczy to szczególnie Kanady, Anglii i Walii czy Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.

W tym kontekście wydaje się zatem interesującym podjęcie próby ukazania aktualnych działań, mających na celu utworzenie w Polsce samodzielnej i niezależnej struktury Zakonu. Prześledzenie historii tego procesu, który jest mimo wszystko dość krótki, wskazuje na dynamizm faktów, prób i starań, w których nie zapisano jeszcze zasadniczego momentu, tj. utworzenia polskiej struktury, odpowiadającej standartom i wymogom prawnym Zakonum

1. Tworzenie zwierzchnictwa, powoływanie i promocja członków Zakonu

W ciągu wieków Zakon przeszedł znaczącą ewolucję, spowodowaną tak czynnikami wewnętrznymi jak i zewnętrznymi⁵. Zwłaszcza, czasy najnowsze ukierunkowały go wyraźniej ku posłudze laikatu, choć także i duchownych, na rzecz Ziemi Świętej. Struktura i zasady funkcjonowania zostały określone w Statucie zatwierdzonym „Ex Audientia” przez papieża Pawła VI, dnia 8 lipca 1977 r. Praktyka życia dopisuje jednak do nich dalsze uzupełnienia czy wyjaśnienia⁶.

a. Tworzenie i funkcjonowanie zwierzchnictwa

Zakonem rządzi i kieruje Wielki Mistrz, mianowany przez papieża spośród kardynałów, mając pełnię władzy wykonawczej⁷, którym aktualnie jest kard. Giuseppe Caprio. W rządach wspiera go Wielkie Magisterium⁸, a zwłaszcza jego Prezydium⁹ oraz Konsulta¹⁰. Prezydium jest organem

⁵ Por. *Statuto dell'Ordine Equestre del Santo Sepolcro di Gerusalemme*. Roma b.r.w. (1977) ss. 49 + tav. 9.

⁶ Por. L. Carducci Artemisio, *L'Ordine Equestre del Santo Sepolcro di Gerusalemme: apostolato e solidarietà*. Wykład wygłoszony w Rzymie, dnia 15 czerwca 1995 r. (maszynopis w posiadaniu sutora).

⁷ „Il Cardinale Gran Maestro è nominato del Sommo Pontefice tra i Cardinali di Santa Romana Chiesa” (*Statuto*, dz. cyt., art. 17, 1); „Il Cardinale Gran Maestro regge e governa l'Ordine” (Tamże, art. 17, 2).

⁸ „Il Gran Magistero assiste e coadivva il Cardinale Gran Maestro nel governo e nella gestione dell'Ordine” (Tamże, art. 21).

⁹ „La Presidenza (...) organo esecutivo del Gran Magistero” (Tamże, art. 23, 1,2).

¹⁰ „La Consulta prende conoscenza delle attività svolte dal Gran Magistero e dei suoi programmi nonché delle attività svolte dalle singole Luogotenenze e Delegazioni Magistrali. Esprime parere sull'organizzazione e sull'attuazione delle attività dell'Ordine, delle Opere in Terra Santa, nonché su ogni altre questione che le venga sottoposte” (Tamże, art. 28, 3); Por. C a r d u c c i Artemisio, dz. cyt., s. 4-5.

wykonawczym Wielkiego Magisterium i składa się z gubernatora generalnego oraz dwóch wicegubernatorów (aktualnie Niemiec i Amerykanin).

Terytorialnie struktura Zakonu, w ramach poszczególnych krajów zorganizowana jest w zwierzchnictwa lub delegatury magistralne, które z kolei mogą dzielić się na sekcje czy delegatury lokalne¹¹. Może istnieć kilka zwierzchnictw w danym kraju, ale zawsze o określonej jurysdykcji terytorialnej¹². Kiedy warunki nie pozwalają i nie jest to wskazane Wielki Mistrz ustanawia tylko delegaturę magistralną¹³.

Utworzenie zwierzchnictwa należy do uprawnień Wielkiego Mistrza po wysłuchaniu zadania Wielkiego Magisterium i w porozumieniu z lokalną władzą kościelną¹⁴. Każda nowa struktura kieruje się własnymi przepisami, stosowanie do miejsca i warunków, zaaprobowanymi przez Wielkiego Mistrza, po wysłuchaniu opinii Wielkiego Magisterium, które także sprawdza je pod kątem zgodności z duchem i Statutami Zakonu¹⁵. Ważnym jest tutaj mieć na względzie chlubne tradycje, zwyczaje i potrzeby poszczególnych krajów¹⁶.

Zwierzchnictwem lub inną strukturą kieruje zawsze osoba świecka, której durante munere przysługuje tytuł Ekscelencji¹⁷. Zwierzchnik wspierany jest

¹¹ „La vita dell’Ordine si articola nelle singole Nazioni mediante organizzazioni locali, denominate Luogotenenze o Delegazioni Magistrali, dalle quali dipendono le Sezioni e le Delegazioni Locali” (*Statuto*, art. 36); Por. *Ordo Equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani* Annuario 1995, Roma b.r.w. (1995) passim. Podstawowa struktura zakonu nazywana jest: Lugartenencia (hiszpański), Lieutenency (angielski), Lieutenance (francuski), Lugar-Tenencia (portugalski), Statthalterei (niemiecki), Luogotenenza (włoski), Landscommenderije (niderlandzki). W języku polskim proponowane nazewnictwo to m.in. zwierzchnictwo, namiestnictwo, urząd, godność, porucznikostwo.

¹² „L’Ordine è organizzato in Luogotenenze per Nazioni. In una stessa Nazione possono essere costituite più Luogotenenze, ciascuna con propria giurisdizione territoriale” (*Statuto*, art. 37, 1).

¹³ „Quando non è possibile ed opportuno istituire una Luogotenenza, può essere istituita una Delegazione Magistrale” (Tamże). Por. B a n d e r v a n D u r e n, dz. cyt. s. 158; *Ordo Equestris*, dz. cyt. passim.

¹⁴ „Le Luogotenenze e le Delegazioni Magistrali sono istituiti dal Cardinale Gran Maestro, sentito il parere del Gran Magistero” (*Statuto*, art. 37, 2).

¹⁵ „Le Luogotenenze e le Delegazioni Magistrali si organizzano secondo la norme degli ordinamenti nel cui ambito operano, previa approvazione del Cardinale Gran Maestro, sentito il parere del Gran Magistero, che ne verifica la conformità con lo spirito e con lo Statuto dell’Ordine” (Tamże, art. 37, 3).

¹⁶ „Le Luogotenenze e le Delegazioni Magistrali assicurano, nel l’ambito delle rispettive competenze territoriali, il rispetto dello Statuto e delle norme dell’Ordine, nonché l’esatto adempimento delle direttive impartite del Cardinale Gran Maestro, dal Gran Magistero e della Presidenza, e delle disposizioni emanate delle medesime Luogotenenze o Delegazioni Magistrali e dei rispettivi Consigli, tenendo conto delle legittime tradizioni, consuetudini ed esigenze dei singoli Paesi” (Tamże, art. 37, 4).

¹⁷ „Le Luogotenenze e le Delegazioni Magistrali sono dirette rispettivamente da un Luogotenente e da un Delegato Magistrale, oppure da un Reggente „ad interim”, laici, assistiti da un Gran Priore di Luogotenenza o di Delegazione Magistrale, ecclesiast-

przez wielkiego przeora zwierzchnictwa¹⁸. Obaj są mianowani przez Wielkiego Mistrza, po wysłuchaniu opinii Wielkiego Magisterium albo jego Prezydium¹⁹. Wielkim przeorem zazwyczaj mianowany jest arcybiskup lub biskup i on odpowiedzialny jest za duchową sytuację zwierzchnictwa²⁰.

Zwierzchnika wspiera rada powoływana przez niego, ale w porozumieniu z wielkim przeorem i za zgodą Prezydium Wielkiego Magisterium²¹. W celu usprawnienia pracy mogą być ustanowione sekcje czy delegatury lokalne²².

Tylko Wielkiemu Mistrzowi przysługuje prawo likwidacji zwierzchnictwa, po wysłuchaniu opinii Wielkiego Magisterium²³. On także może dokonać ich podziału powołując nowe zwierzchnictwa czy podnieść ich status prawny²⁴.

Aktualnie istnieje w świecie 39 zwierzchnictw oraz 4 delegatury magistralne (Gibraltar, Węgry, Finlandia, Tajwan). W niektórych krajach, ze względu na dużą liczbę członków, istnieje kilka zwierzchnictw (Brazylia – 2, Kanada – 3, Hiszpania – 2, Włochy – 4, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej – 9). W roku 1994 utworzono zwierzchnictwa w Argentynie i Luksemburgu. Natomiast w Europie Środkowo-Wschodniej w roku 1991 powołano delegaturę magistralną na Węgrzech²⁵.

tici, nominati del Cardinale Gran Maestro, sentito il parere del Gran Magistero o della Presidenza" (Tamże, art. 40, 1); „Il Luogotenente gode „durante numere” del titolo di „Eccellenza” (Tamże, art. 40, 3). Przełożony podstawowej struktury zakony nazywany jest: Lugarteniente (hiszpański), Lieutenant (angielski), Lieutenant (francuski) Legar-Tenente (portugalski), Statthalter (niemiecki), Luogotenente (włoski), Landscommandeur (niderlandzki). W języku polskim proponowane nazewnictwo to m.in. zwierzchnik, namiestnik, urząd, godność, porucznik.

¹⁸ Por. Tamże, art. 41.

¹⁹ Por. Tamże, art. 37, 2; 41, 1, 2.

²⁰ „Il Gran Priore di Luogotenenza, o di Delegazione Magistrale, ecclesiastico, e nominato preferibilmente nella persone di un Arcivescovo o Vescovo dal Cardinale Gran Maestro, sentito il parere del Gran Magistero o della Presidenza” (Tamże, art. 41, 1); Por. Tamże, art. 41, 1, b, c; *Ordo Equestris*, dz. cyt. passim.

²¹ Por. *Statuto*, art. 42.

²² „Nell’ambito di ciascuna Luogotenenza e Delegazione Magistrale possono essere istituite Sezioni e queste, aloro volta, essere suddivise in Delegazioni locali” (*Statuto*, art. 43, 1); Por. Tamże, art. 43, 1-4.

²³ „L’istituzione delle Luogotenenze e delle Delegazioni Magistrali, può essere revocata dal Cardinale Gran Maestro, sentito il parere del Gran Magistero” (Tamże, art. 48, 1); Por. Tamże, art. 48, 1-7.

²⁴ Por. B a n d e r v a n D u r e n, dz. cyt. s. 158-159; Cardinale, dz. cyt. 100-106; *Ordo Equestris*, dz. cyt. passim.

²⁵ Por. Tamże, passim; *Ordo Equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani*, Annuario dell’O.E.S.S.G. Nr 6 – 1990, Roma 1990 passim; B a n d e r v a n D u r e n, dz. cyt. s. 158-159; *Ordo Equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani*, 1983-1984, Città del Vaticano b.r.w. (1984) passim.

b. Powoływanie i promocja członków

Członkami Zakonu mogą być tylko katolicy o wyraźnych walorach moralnych oraz posiadający zasługi dla Ziemi Świętej i Zakonu z jednoczesną gotowością kontynuacji tych dzieł w przyszłości²⁶. Od strony negatywnej, nie mogą być członkami osoby zaangażowane w działalność polityczną oraz inną w strukturach, które mają cele i programy niezgodne z doktryną i nauczaniem Kościoła katolickiego. Także przynależność do innych zakonów czy instytucji nie uznanych przez Stolicę Apostolską lub suwerenne państwa jest przeszkodą w staraniach o przynależność do Zakonu²⁷.

Kawalerowie (w tym osoby duchowne) i Damy mianowani są przez Wielkiego Mistrza specjalnym dekretem, zaopatrzonym w pieczęć Zakonu i Kardynała oraz „Visto” i pieczęć Sekretariatu Stanu²⁸. O przyjęcie można ubiegać się po ukończeniu 25 roku życia²⁹. Propozycja kierowana jest do Wielkiego Mistrza przez zwierzchnika, odpowiednio do jurysdykcji terytorialnej kandydata, po wysłuchaniu opinii rady³⁰. Prośba winna być zaopatrzona w następujące załączniki: świadectwo chrztu, świadectwo małżeństwa, curriculum vitae, zaświadczenie proboszcza, nihil obstat biskupa miejsca oraz świadectwo zasług dla Ziemi Świętej³¹.

Dokumentacja, przed jej przedstawieniem Wielkiemu Mistrzowi, badana jest przez kanclerza Zakonu oraz stałą komisję do spraw przyjęć i promocji³².

²⁶ „I Cavalieri e le Dame sono scelti tra persone di fede Cattolica, di specchiata condotta morale, particolarmente benemerite verso le Opere Cattoliche di Terra Santa e verso l'Ordine, a che si impegnano ad esserlo anche per l'avvenire” (*Statuto*, art. 5, 2); „I membri dell'Ordine nell'interesse superiore dell'Instituzione debbono essere prescelti fra coloro che, dotati di esperienza e serietà di intenti, abbiano dato già prova di vita esemplare e di maturità in altri settori dell'agire (...)” (*Tamże*, allegato A, art. 1, 2),

²⁷ „I membri dell'Ordine non possono prendere parte ad attività di enti, organizzazioni ed associazioni, il cui carattere, scopi e programmi siano in contrasto con la dottrina e gli insegnamenti della Chiesa Cattolica, o appartenere e pretesi Ordini ed Istituzioni di asserito carattere cavaleresco, non riconosciuti dalla Santa Sede o non concessi de Stati Sovrani” (*Tamże*, art. 3).

²⁸ „I Cavalieri e le Dame sono nominati dal Cardinale Gran Maestro. Le ammissioni (...) di ogni grado sono decretate del Cardinale Gran Maestro con apposito Diploma di nomina da lui firmato e munito del suo sigillo e di quello dell'Ordine. Il Diploma deve essere munito del „Visto” e del sigillo della Segreteria di Stato” (*Tamże*, art. 6, 1-3).

²⁹ „(...) per essere ammessi nell'Ordine i Cavalieri debbono avere compiuto venticinque anni” (*Tamże*, allegato A, art. 2).

³⁰ „Le proposte per le ammissioni nell'Ordine (...) devono essere indirizzate al Cardinale Gran Maestro dai Luogotenenti o dai Delegati Magistrali nella cui giurisdizione risiede il candidato, sentito il parere rispettivi Consigli” (*Tamże*, art. 7, 1).

³¹ Por. *Tamże*, allegato A, art. 1, 3, a.

³² „Le pratiche per le ammissioni (...), prima di essere sottoposte al parere della Commissione per l'esame delle nomine (...) e della Presidenza, sono esaminate ed istruite del Cancelliere dell'Ordine” (*Tamże*, allegato, art. 1, 4); Por. *Tamże*, art. 7, 2; art. 26, 3; art. 30, 1.

Aktualnie istnieją dwie procedury powoływania na członka Zakonu: 1. na prośbę zainteresowanego; 2. przez dokooptowanie. Pierwsza stosowana jest tylko we Włoszech. W drugim przypadku niezbędny jest sponsor, który rekomenduje kandydata³³. Przyjęcie rozpoczyna się od stopnia Kawalera lub Damy³⁴, choć Wielki Mistrz może odstąpić od tej zasady³⁵. Istnieje także specjalna procedura, tj. *Motu proprio* Wielkiego Mistrza³⁶ oraz uprawnienia Wielkiego Magisterium³⁷ i Patriarchy Łacińskiego Jerozolimy³⁸.

Uroczyste przyjęcie do Zakonu dokonuje się w obrzędzie inwestytury, której przewodniczący Wielki Mistrz, albo wielki przeor lub jego delegat³⁹. Obrzęd opiera się na *Ceremoniale...*, zatwierdzonym przez Kongregację Rytów, dnia 25 lipca 1962 roku⁴⁰, ubogacony dostosowaniami do lokalnych warunków⁴¹.

³³ Quanto al modo con cui si diventa Membri dell'Ordine, le procedure sono sostanzialmente due: su richiesta e per cooptazione. La prima viene seguita soprattutto dalle quattro Luogotenenze Italiane, Paese dove l'Ordine é sufficientemente conosciuto, non fosse altro per la pratica di svolgere Investiture, non solo nella Città dove ha sede la Luogotenenza, ma nache in altri Centri di Provincia. Il Consiglio della Luogotenenza veluta la domanda, si sofferma sulle qualità morali e sociali del Candidato anche basandosi sulle dichiarazioni del parroco e dell'Ordinario; appone il suo parere favorevole alla domanda che viene trasmessa a Roma per la decisione finale del Gran Maestro. Negli altri Paesi, e sono la maggioranza, dove viene seguito il sistema di cooptazione, l'iniziativa parte dai Membri del Consiglio di Luogotenenza, i quali valutano confidenzialmente le qualità della persona che si reputa suscettibile di desiderare e di avere i titoli per essere ammesso all'Ordine e, successivamente, prendono contatti con l'interessato. Il resto della pratica segue il suo iter normale" (Carducci Artensio, dz. cyt. s. 7).

³⁴ „Le ammissioni nell'Ordine avvengono con il grado iniziale di Cavaliere o di Dama" (*Statuto*, art. 7, 3).

³⁵ Por. Tamże, art. 7, 5, 6.

³⁶ „Il Cardinale Gran Maestro ha facoltà di concedere, a sua discrezione, in casi particolari, „Motu proprio" ammissioni (...) nell'Ordine, informandone il Luogotenente o il Delegato Magistrale del luogo di residenza del candidato e l'Ordinario" (Tamże, art. 8).

³⁷ „Il Gran Magistero, in casi assolutamente eccezionali, riconosciuti tali dal Cardinale Gran Maestro, può presentare proposte di nomine" (Tamże, art. 9).

³⁸ Por. Tamże, art. 10.

³⁹ „Compete al Cardinale Gran Maestro di effettuare le Invaestiture; in sua assenza, ai Gran Priori delle rispettive Luogotenenze, per sua delega implicita. I Gran Priori possono delegare, a loro volta, altra Autorità Ecclesiastica" (Tamże, art. 11, 1).

⁴⁰ „I Cavalieri e le Dame ricevono l'Investitura secondo il „Ceremoniale per l'Investitura dei Cavalieri dell'Ordine Equestre del Santo Sepolcro di Gerusalemme" (...) ed acquisiscono i favori spirituali concessi all'Ordine dai Sommi Pontefici e precisati nell'Appendice Ia" (Tamże, art. 11, 3); Por. Tamże, appendice I. *Benefici spirituali concessi all'Ordine Equestre del Santo Sepolcro di Gerusalemme dai Sommi Pontefici*, s. 35.

⁴¹ Por. *Ordine Equestre del Santo Sepolcro di Gerusalemme. Luogotenenza per l'Italia Meridionale. Delegazione di Molfetta. Investitura dei nuovi Cavalieri*, Molfetta 1995 passim; *Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem. Lieutenancy of*

Jest to ceremonia religijna, mająca na celu umocnienie wiary ku spełnianiu podejmowanych zobowiązań zakonnych⁴².

Promocja na wyższe stopnie przebiega podobnie w zakresie wymaganej procedury⁴³. Prośba winna być zaopatrzona w następujące załączniki: zgodę biskupa miejsca, świadectwo ostatnich zasług dla Ziemi Świętej, zgodę wielkiego przeora oraz ewentualnie świadectwo małżeństwa, jeśli zostało ono zawarte w międzyczasie⁴⁴. Promocje dokonuje się na kolejny stopień po przynajmniej trzyletniej interstycji⁴⁵, także w ramach ceremonii liturgicznej, najczęściej łącznie z inwestyturą⁴⁶.

Wielki Mistrz po wysłuchaniu opinii Wielkiego Magisterium, może odwołać członka, zawiesić czasowo lub stwierdzić wygaśnięcie jego członkostwa⁴⁷. Dziś dokonuje się weryfikacji członków, zwłaszcza stwierdzając, iż utracili ducha Zakonu, wstąpili z błędnym wyobrażeniem, nie uczestniczą w ćwiczeniach religijnych albo zaniechali celów charytatywnych Zakonu, czy wreszcie stali się swoistymi „kolekcjonerami”⁴⁸. W przypadku takich decyzji Wielki Mistrz nie jest zobowiązany podjąć publicznie motywy swojej decyzji⁴⁹.

Aktualnie do Zakonu należy prawie 19 tys. członków. Rocznie wstępuje kilkaset, ale są też odejścia oraz zgony. Najbardziej liczne są zwierzchnictwa amerykańskie i kanadyjskie, które liczą łącznie ok. 8 tys. członków⁵⁰. Według

England and Wales. Investiture of Knights and Ladies. Handbook for lay masters of ceremonies, and other Officers of the Order. b.m.w. (London) 1987 passim; *Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem. Lieutenancy of England and Wales. Mass and Order of Service for the Investiture of Knights and Ladies and A Vigil Service.* b.m.r.w. (London) passim; *Equestrian Order of the Knights of the Holy Sepulchre of Jerusalem. Vigil Service*, 2nd June 1995. London 1995 passim.

⁴² „L'Investitura rafforza nei Cavalieri e nelle Dame l'impegno di un'aperta professione di fede e di una pratica attiva dei doveri cristiani, particolarmente per il conseguimento dei fini dell'Ordine” (*Statuto*, art. 11, 2).

⁴³ Por. Tamże, art. 6-11; 30, allegato A, art. 1.

⁴⁴ Por. Tamże, allegato A, art. 1, 3, b.

⁴⁵ „Le promozioni avvengono per gradi successivi, dopo almeno tre anni di appartenenza nel grado precedente” (Tamże, art. 7, 4).

⁴⁶ Por. *Equestrian Order (...)* Investiture, dz. cyt., s. 11-12; *Equestrian Order (...)* Mass, dz. cyt., s. 7.

⁴⁷ „Il Cardinale Gran Maestro, sentito il parere del Gran Magistero e della sua Presidenza, direttamente o su proposta del Gran Magistero, della sua Presidenza o delle rispettive Luogotenenze, o Delegazioni Magistrali, ha facoltà di adottare, dopo opportune istruttorie, provvedimenti di revoca dall'appartenenza all'Ordine o di decadenze, di sospensione temporanea dalle attività ovvero provvedimenti di richiamo scritto verbale” (*Statuto*, art. 51).

⁴⁸ Por. Carducci Artensio, dz. cyt., s. 3, 6-7.

⁴⁹ Por. *Statuto*, art. 51.

⁵⁰ Por. Carducci Artensio, dz. cyt., s. 4-10; *L'Ordine Equestre*, dz. cyt. passim; *Ordo Equestris*, dz. cyt. passim; *Zakon Bożogrobców wraca do Polski*. Z hr. L. Carducci Artensio, gubernatorem generalnym Zakonu, rozmawia ks. A. F. Dziuba, *Słowo – Dziennik Katolicki* 3:1995 nr 94 z dnia 17.05.1995 s. 4.

aktualnego Statutu z 1977 r. członkowie Zakonu dzielą się na trzy klasy: 1. Kawalerowie i Damy Naszyjnika (wstęga); 2. Kawalerowie; 3. Damy. Te dwie ostatnie dzielą się z kolei na cztery stopnie odpowiednio: 1. Kawaler – Dama; Komandor – Dama Komandor; 3. Komandor z Gwiazdą – Dama Komandor z Gwiazdą; 4. Kawaler Wielkiego Krzyża – Dama Wielkiego Krzyża⁵¹.

2. Pierwsze próby

Wielorakie oznaki nadchodzących przemian w Europie Środkowo–Wschodniej stwarzały także nowe okoliczności patrzenia na przeszłość Polski. Dostrzega się zainteresowanie turystyczne, religijne, kulturalne czy naukowe. W tym zaś sytuują się także świetlane dzieje Zakonu Bożogrobców. Na znaczenie polskiej gałęzi zakonu dość często wskazywał Wielki Mistrz kard. Maximilian de Fürstenberg, już na przełomie lat osiemdziesiątych naszego wieku.

a. Wizyta Namiestnictwa Szwajcarii

W dniach 18 – 27 lipca 1988 r. miała miejsce pielgrzymka Namiestnictwa Szwajcarii do Polski, w liczbie ok. 40 osób, na czele z zwierzchnikiem Andre Braun–Wein, GCHS. W skład delegacji, obok członków Zakonu wchodzili m.in. abp Bruno Heim, emerytowany pryncypał w Anglii i Walii⁵², Jorg Kaufmann, ambasador Szwajcarii w Tanzanii, opaci Mariastein, Bolzano i Disentis⁵³.

W dniu 27 lipca 1988 r., w godzinach rannych, delegacja została przyjęta przez kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski. Była to okazja do przedstawienia działalności Zakonu w Szwajcarii, a także nadziei na utworzenie zwierzchnictwa w Polsce. Sięgano do przeszłości, która w swoistym sensie zobowiązuje dla przyszłości. Zadeklarowano gotowość pomocy⁵⁴. Ostatecznie nie podjęto jednak bezpośrednich działań w kierunku utworzenia

⁵¹ Por. *Statuto, art. 5; allegato A, art. 2, Tav. 4, 5. Poszczególne klasy i stopnie posiadają skróty w języku angielskim*, odpowiednio dla Kawalerów : CHS, GCHS, KC* HS, KCHS, KHS i dla Dam: CHS, DGCHS, DC* HS, DCHS, DHS; Por. *Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem. Lieutenancy of England and Wales. Regulations 1995*. b.m.r.w. (London 1995) s.3.

⁵² Por. B. B. H e i m, *Heraldry in the Catholic Church, its origin, customs and laws*, Gerrards Cross 1981; Tenze. *A r m o r i a l, Liber Amicorum et illustrorum hospitum*, Gerrards Cross 1985.

⁵³ Por. *Teilnehmer Polenreise vom 18-27. Juli 1988* (Archiwum Sekretariatu Prymasa Polski, Warszawa, Audiencje 1988 T. 2 – brak sygnatury – dalej skrót ASPP).

⁵⁴ Por. *Ordo equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani. Schweizerische Statthalterei. Pilgerreise nach Polen*, 18.-27. Juli 1988 (ASPP. Tamże).

struktur Zakonu w Polsce. Ważnym było jednak uświadomienie potrzeby widzenia dawnych centrów Zakonu, a przede wszystkim starań wokół jego ponownego zaistnienia już w nowej formie.

b. Starania Waldemara Paul Romanowskiego

W roku 1991 Waldemar Paul Romanowski, KCHS, kanadyjczyk polskiego pochodzenia, zwrócił się do Wielkiego Magisterium z sugestią rozważenia powrotu Zakonu do Miechowa⁵⁵. Stymulacją była jego wizyta w tamtejszym klasztorze, wspomnienie świetlanej przeszłości oraz nowe warunki sprzyjające w Polsce po ostatnich przemianach politycznych i społecznych⁵⁶. Mimo zainteresowania tą inicjatywą Wielkiego Mistrza i Wielkiego Przeora Zakonu nie znane są reakcje czy działania, mimo że wcześniej podkreślał to już kard. M. de Fürstenberg. Podczas pielgrzymek do Grobu Bożego w Jerozolimie nawiązywano często do wspólnego centrum w Miechowie i jego roli w tradycji pielgrzymiej.

W tymże roku, z podobną sugestią zwrócił się W. P. Romanowski do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski⁵⁷. Składając korespondencją, spotkał się w Sekretariacie Prymasa polski z jego kierownikiem ks. prał. Andrzejem F. Dziubą, co pozwoliło m.in. na wyjaśnienie zwłaszcza korespondencji kierowanej do Wielkiego Magisterium.

Podkreślał on walory religijne, historyczne a także i turystyczne, które mogłyby wesprzeć obiekt w Miechowie, tzw. *Małą Jerozolimę* czy *Polską Jerozolimę*⁵⁸. Także ewentualna wizyta Ojca św. Jana Pawła II podczas pielgrzymki do Ojczyzny byłaby wydarzeniem urastającym do rangi symbolu wobec „(...) polskiego, starego, najwyższej wartości historycznej obiektu

⁵⁵ Por. List W.P. Romanowskiego do księcia P.E. Massimo Lancellotti, gubernatora generalnego z dnia 18.06.1991 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁵⁶ „Après plusieurs années d’oppressions spirituelles et politiques en Pologne le climat présent est une occasion de revoir notre passé glorieux” (Tamże); „Pisząc mój list (z dnia 18.06.1991) nie wiedziałem, że Kościół Grobu Bożego jest w trakcie restauracji i że władze kościelne planują podniesienie, tego historycznego obiektu sakralnego do rangi Bazyliki” (List W.P. Romanowskiego do ks. A.F. Dziuby z października 1991 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁵⁷ Por. List W. P. Romanowskiego, do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 1.07.1991 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* brak sygnatury).

⁵⁸ „W liście tym (z dnia 18.06.1991) motywowałem potrzebę powrotu zakonu, opierając się na wielkości i tradycjach przeszłości a więc aspektach religijnych i historycznych. Pomiąłem jednak ważny element korzyści materialnych, które z kolei ułatwiałyby władzom kościelnym parafii Grobu Chrystusa przyspieszenie konserwacji kościoła i plebanii, wykończenie Domu Pielgrzyma i być może założenie miejsca działalności charytatywnej” (Tamże).

sakralnego”⁵⁹. Wymownym jest, że Romanowski „myśl o pracy dla odnowy (...) historycznego miejsca w Miechowie” określa, iż „(...) jest to także moją powinnością”⁶⁰. Niestety program kolejnej pielgrzymki był już ustalony i trudno było uwzględnić tę sugestię⁶¹, choć „(...) może pielgrzymka Ojca św. do Grobu Chrystusa w Miechowie w czasie następnej wizyty do Kraju okazać się bardziej słuszną”⁶².

Romanowski już KC* HS w roku następnym przypomniał Prymasowi Polski „(...) o potrzebie powrotu zakonu Bożogrobców do Polski ze względów religijno–historycznych i turystyczno–ekonomicznych”⁶³. Zachętą stało się zaś utworzenie Delegatury Magistralnej na Węgrzech, dnia 14 września 1991 r., której wielkim przeorem został mianowany kard. Laszlo Paskai, Prymas Węgier⁶⁴. Trudno utworzenie zwierzchnictwa oddzielić od tradycji Miechowa.

Komandor Romanowski w sierpniu 1992 r. przybył do Polski z okazji Światowego Zjazdu Kombatantów w Częstochowie i wyraził gotowość spotkania z Prymasem Polski, aby „(...) podzielić się doświadczeniami naszej działalności i być może służyć pomocą w wypadku decyzji odtworzenia wspólnoty Rycerzy Grobu Chrystusa w Polsce”⁶⁵. Niestety mimo gotowości Prymasa Polski nie doszło do spotkania na Jasnej Górze z okazji modlitw kombatantów. I w tym nurcie inicjatywy utworzenia nowej struktury Zakonu w Polsce nie podjęto bezpośrednich działań, choć jest to znaczący znak wzbudzony m.in. przez fakt wyboru kard. Karola Wojtyły na posługę kierowania Kościołem powszechnym. Staął tu żywo fakt i znaczenie *Polskiej Jerozolimy*, tak w jej wymiarze historycznym jak i znaczeniu ku przyszłości.

⁵⁹ Tamże, s. 2.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Por. List ks. A.F. Dziuby do W.P. Romanowskiego z dnia 26.07.1991 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁶² List W.P. Romanowskiego do ks. A.F. Dziuby z października 1991 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁶³ List W.P. Romanowskiego do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 26.06.1992 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁶⁴ Por. *Ordo Equestris*, dz. cyt., (brak numeracji stron) hasło: Magyarország – Hungaria.

⁶⁵ List W.P. Romanowskiego do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 26.06.1992 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

3. Zaangażowanie kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza

W początkach lat 90-tych obecnego wieku w działania na rzecz utworzenia struktury Zakonu w Polsce włączył się sam Wielki Mistrz kard. Giuseppe Caprio. Jego stymulacyjne inicjatywy oraz szerokie zainteresowanie sięgnięciem do tradycji polskiej Zakonu były inspiracją i wsparciem dla indywidualnych poszukiwań i działań.

a. Starania John Francis Sova

Obywatel brytyjski polskiego pochodzenia John Francis Sova, GCHS, w początkach lat dziewięćdziesiątych przebywał wielokrotnie w Polsce, odwiedzając m.in. Miechów i Gniezno. Nawiązał wówczas kontakty z ks. inf. Stanisławem Wesołowskim z Miechowa i ks. kan. Kazimierzem Kocińskim w Gnieźnie, poszukując informacji o dziejach Zakonu zwłaszcza przed II wojną światową⁶⁶. Niestety, nie doszło wówczas do kontaktów z Prymasem Polski, mimo rekomendacji Wielkiego Mistrza, kard. G. Caprio⁶⁷.

Ponowne kontakty zostały nawiązane za pośrednictwem ks. prał. Władysława Wyszowadzkiego z Londynu, którego J. F. Sove prosił „(...) o łaskawą pomoc w sprawie odrodzenia Zakonu Grobu Chrystusowego w Polsce (...) za zezwoleniem Kardynała Glempa i według jego wskazówek”⁶⁸. Przy tej okazji padła także po raz pierwszy propozycja wizyta przedstawiciela Wielkiego Magisterium w Polsce⁶⁹. Sekretariat Prymasa Polski radził zaś, na tym etapie, nawiązanie kontaktów, z biskupami miejsc, gdzie znajdują się dawne siedziby Bożogrobców⁷⁰.

⁶⁶ „Obiettivo, fra l'altro, di questo viaggio del Signor Sova in Polonia é quello di raccogliere informazioni sulla vita e sull'attività del Santo Sepolcro in Polonia negli anni e nei decenni precedenti al conflitto mondiale” (List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 24.04.1991 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); „Ja odwiedziłem Ks. Kocińskiego w Gnieźnie (...). Byłem też w Miechowie i spotkałem Ks. Wesołowskiego” (List J.F. Sova do ks. W. Wyszowadzkiego z dnia 14.01.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁶⁷ „Niestety Kardynał Caprio wysłał Fax w kwietniu 91 po moim wyjeździe z Polski, dlatego ja nie spotkałem Kardynała Glempa” (Tamże).

⁶⁹ „Jeżeli sobie tego życzy to Dyrektor Carducci i ja możemy przyjechać do Polski z oficjalną wizytą do Kardynała (Glempa)” (Tamże).

⁷⁰ „W związku z tym pragniemy poinformować, że należałoby raczej nawiązać kontakt z Arcybiskupem Gnieźnieńskim i Biskupem Kieleckim, gdyż na terenie ich diecezji znajdują się dane siedziby Bożogrobców” (List ks. A. F. Dziuby do J.F. Sova z dnia 24.01. 1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); Por. List J.F. Sova do ks. A.F. Dziuby, z dnia 10.02.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

Kardynał Wielki Mistrz już w marcu 1994 r. zwrócił się z równo-brzmiającymi listami do abp. Hernyka Muszyńskiego i bp. Kazimierza Ryczana, prezentując gotowość utworzenia struktur Zakonu w Polsce, mając na względzie tak świetlaną przeszłość jak i nadzieje ku przyszłości⁷¹. Jego zdaniem pewną rolę może tu odegrać J. F. Sova ale w ścisłej współpracy z lokalną hierarchią⁷², który sam miał nadzieję na zgodę obu ordynariuszów „(...) na odnowienie Bożogrobców w Polsce i że Jego Eminencja Kardynał Prymas też udzieli zezwolenia”⁷³. W tych okolicznościach ponownie stanęła sprawa zaproszenia Wielkiego Mistrza⁷⁴, ale zdaniem Sekretariatu Prymasa Polski „(...) z inicjatywą (...) winien wystąpić zainteresowany biskup. Jego Eminencja Ksiądz Kardynał Prymas chętnie do tego się dołączy”⁷⁵.

Mając na względzie zaangażowanie Wielkiego Mistrza, który prosił abp. H. Muszyńskiego i bp. K. Ryczana o rozpatrzenie możliwości odnowienia Zakonu w Polsce⁷⁶, J. F. Sova wyraził gotowość: „(...) chętnie przyjadę do Polski, aby przedyskutować osobiście możliwości odrodzenia Rycerskiego Zakonu Bożogrobców”⁷⁷. Reakcje obu Ordynariuszów były pozytywne wraz

⁷¹ (...) Ella sa come il Gran Magistero dell'Ordine del Santo Sepolcro ed io in particolare, stiamo cercando di creare le condizioni affinché l'Ordine possa essere nuovamente presente in Polonia. Ciò, non soltanto per riallacciarsi ad una secolare e gloriosa tradizione, ma per consentire alla Polonia di partecipare, con le migliaia di Membri dell'Ordine presenti in Europa e nell'Emisfero Occidentale, ad un impegno di santificazione, di missione e di appoggio alla Comunità Cristiana in Terra Santa” (List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do abp. Henryka Muszyńskiego z dnia 11.03.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury). Ten sam tekst: List kard. Giuseppe Caprio do bp. Kazimierza Ryczana z dnia 11.03.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁷² „Non go bisogno di dire che, nei Paesi dove é attivo, l'Ordine opera in stretta unione di intenti con la Gerarchia Cattolica (...)” (List kard. Giuseppe Caprio Wielkiego Mistrza do abp. Henryka Muszyńskiego z dnia 11.03.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury). Ten sam tekst: List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do bp. Kazimierza Ryczana z dnia 11.03.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁷³ List J. F. Sova do ks. A. F. Dziuby, z dnia 7.04.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁷⁴ Por. Tamże.

⁷⁵ List ks. A. F. Dziuby do J.F. Sova z dnia 16.04.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁷⁶ Por. list kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do abp. Henryka Muszyńskiego z dnia 11.03.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury). Ten sam tekst: List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do bp. Kazimierza Ryczana z dnia 11.03.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁷⁷ List J.F. Sova do abp. Henryka Muszyńskiego z dnia 21.08.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); Ten sam tekst: List J.F. Sova do bp. Kazimierza Ryczana z dnia 21.08.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

z planami spotkania w miesiącu listopadzie 1994 roku i wizytą w Sekretariacie Prymasa Polski⁷⁸.

Dnia 5 listopada 1994 r. w godzinach popołudniowych miała miejsce audyencja J. F. Sova u Prymasa Polski, która pozwoliła na bezpośrednie przedstawienie działań i planów utworzenia zwierzchnictwa w Polsce⁷⁹. Wskazano także na potrzebę bezpośredniego kontaktu między Wielkim Mistrzem a Prymasem Polski. Podczas tego pobytu w Polsce Sova złożył także wizytę abp. H. Muszyńskiemu w Gnieźnie i bp. K. Ryczanowi w Kielcach. Nawiedził także ponownie ks. kan. K. Kocińskiego, rektora kościoła Bożogrobców w Gnieźnie i nowego proboszcza parafii Grobu Bożego w Miechowie, ks. kan. Jerzego Gredkę.

Dopełnieniem tych rozmów była audyencja J. F. Sova u Prymasa Polski w siedzibie Polskiej Misji Katolickiej Anglii i Walii w Londynie w dniu 12 listopada 1994 r., gdzie przebywał z okazji uroczystości 150-lecia duszpasterstwa polonijnego na Wyspach Brytyjskich⁸⁰. Te dwa spotkania zdynamizowały dalsze działania.

b. Spotkanie Prymasa Polski z Wielkim Mistrzem

Niezwykłe pozytywny stosunek Prymasa Polski do utworzenia struktur Zakonu w Polsce sprawił, iż Robert H. Benson, GCHS, zwierzchnik Anglii i Walii podjął się z końcem 1994 r. starań o bezpośrednie spotkanie z Wielkim Mistrzem⁸¹. Miało to sprawić, (...) że wkrótce zostanie odnowiony w Polsce Order Kawalerów Grobu Chrystusa⁸².

Informacja ta niezwykle ucieszyła Wielkiego Mistrza, który pozostawił Prymasowi Polski wybór terminu spotkania w siedzibie Wielkiego Magisterium, przy okazji pobytu w Wiecznym Mieście z okazji konsystorza⁸³.

⁷⁸ „...mam nadzieję, że wkrótce będę miał przyjemność poznać ks. Doktora osobiście w Warszawie” (List J.F. Sova do ks. A.F. Dziuby z dnia 22.08.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁷⁹ Por. List J.F. Sova do A.F. Dziuby z dnia 13.10.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁸⁰ „Składam serdeczne podziękowanie za tak miłe przyjęcie w Warszawie 5-go listopada i w Londynie 12-go listopada, w związku z możliwością odnowienia Zakonu Kawalerów Grobu Chrystusa w Jerozolimie” (List J.F. Sova do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 1.12.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁸¹ Por. List R.H. Benson do L. Carducci Ardenisio z dnia 15.11.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁸² List J.F. Sova do ks. A.F. Dziuby z dnia 15.11.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁸³ „Eminenza, sono stato molto lieto di apprendere che Vostra Eminenza sarebbe favorevole ad una idea alla quale io molto tengo, di vedere l'Ordine del Santo Sepolcro

Ostatecznie kard. Józef Glemp złożył wizytę kard. Giuseppe Caprio w Palazzo dei Penitenzieri przy Via della Conciliazione w dniu 25 listopada 1994 r. o godz. 16.00. Wymownym jest, iż Wielki Mistrz przyjął Prymasa Polski, mimo że tego dnia w godzinach rannych powrócił ze szpitala⁸⁴.

Wielki Mistrz prosił kard. Józefa Glempa o zajęcie się sprawami Zakonu w Polsce. Ważnym elementem jest odszukanie dokumentów historycznych, a zwłaszcza zainteresowanie się kościołem oraz kompleksem klasztornym w Miechowie. Kard. G. Caprio sugerował, iż rodziny które należały do Zakonu zachowały dokumenty z przeszłości, jak to miało np. miejsce w Anglii. Wydaje się jednak, iż w Polsce raczej minimalne są szanse w tym zakresie, zważywszy iż nie istniał praktycznie nurt rycerski Zakonu, a tylko kanonicki⁸⁵.

Godną uwagi jest natomiast sugestia Wielkiego Mistrza, aby podjąć szczegółowe badania historyczne, angażując słynne autorytety w tym zakresie. Oczywiście należy tu sięgnąć do archiwaliów. Ważna jest także dokumentacja fotograficzna symboli Zakonu na budynkach i innych zabytkach. Oczywiście, całość tch prac można przeprowadzić tylko przy życzliwości poszczególnych biskupów diecezjalnych⁸⁶.

Efektom tego spotkania było skierowanie próśb do Kurii Biskupiej w Kielcach i Kurii Metropolitalnej w Gnieźnie o informacje historyczne dotyczące Zakonu i zachowanie śladów materialnych jego obecności na tych ziemiach⁸⁷. W międzyczasie J. F. Sova wyraził „(...) nadzieję, że spotkanie

degnamente rappresentato in Polonia. Non si tratterebbe di una novità, in quanto il nostro Ordine ha una lunga e gloriosa tradizione di impegno e di attività nel Paese di Vostra Eminenza. Apprendo che Ella sarà a Roma in occasione del Concistorio e sarei assai lieto di intrattenermi con Vostra Eminenza su questo argomento. Lascio a Lei di indicarmi la data ed il luogo di un nostro incontro (...)” (List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 16.11.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁸⁴ Por. Tamże. Notatka odręczna Prymasa Polski.

⁸⁵ Por. Peckowski, *Bożogrobcy w Polsce*, dz. cyt., kol. 879-881; Tenże. *Ziemia Miechowska*, dz. cyt., passim; List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 16.11.1994. Notatka odręczna Prymasa Polski. (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁸⁶ Por. Tamże. Notatka odręczna Prymasa Polski.

⁸⁷ „W związku ze staraniami nad powstaniem Zakonu Kawalerów Grobu Pańskiego w Polsce Sekretariat Prymasa Polski uprzejmie prosi o informacje o śladach archiwalnych lub architektonicznych obecności Zakonu Bożogrobców w Gnieźnie” (List ks. A.F. Dziuby do ks. A. Kozakowskiego, z dnia 5.12.1994 (ASPP, *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); „W związku ze staraniami nad powstaniem Zakonu Kawalerów Grobu Pańskiego w Polsce, Sekretariat Prymasa Polski uprzejmie prosi o informacje o udokumentowanych odniesieniach historycznych na temat obecności Bożogrobców w Miechowie” (List ks. A.F. Dziuby do ks. M. Rubaka z dnia 5.12.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

z Kardynałem Caprio w Rzymie było pozytywne i że wkrótce będziemy mogli ochodzić uroczystość założenia Zakonu w Kraju”⁸⁸. Sekretariat Prymasa Polski zaś potwierdził, iż idąc za sugestiami Wielkiego Mistrza radzi „(...) szukać dokumentów i innych śladów po kawalerach w Polsce”⁸⁹.

Niestety, otrzymane informacje z obu kurii okazały się niezwykle skromne. Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie przesłało tylko wykaz akt dotyczących kościoła św. Jana (Bożogrobców) w Gnieźnie⁹⁰ natomiast Kuria Diecezjalna w Kielcach podała nazbyt skromne dane „(...) o odniesieniach historycznych na temat obecności Bożogrobców w Miechowie”⁹¹. Praktycznie oznaczało to krótkie opracowanie miejscowego proboszcza ks. kan. Jerzego Gredka, znane już z wcześniejszych informacji⁹².

Nie mniej spotkanie Wielkiego Mistrza z Prymasem Polski miało okazać się szczególnie inspirującym wydarzeniem i etapem na drodze tworzenia struktur Zakonu w Polsce. Te wydarzenia zainspirowały konkretne działania, które obficie sięgały do świetlanej przeszłości, choć zawsze ze świadomością potrzeba podjęcia tego dzieła w teraźniejszości.

4. Wizyta Gubernatora Generalnego

Zaangażowanie Wielkiego Mistrza i jego spotkanie z Prymasem Polski znalazły swe przedłużenie czy w pewnym sensie dopełnienie praktyczne w dalszych kontaktach personalnych. Ich wyrazem były działania Gubernatora Generalnego, przewodniczącego prezydium Wielkiego Magisterium⁹³.

a. Przygotowanie do wizyty

Spotkanie Wielkiego Mistrza z Prymasem Polski, w dniu 25 listopada 1994 r. pozwoliło na ustalenie dalszych działań i swobodnego modus procedendi, tym bardziej, że dzieło Zakonu jest niezwykle pozytywnie widziane przez papieża

⁸⁸ List J.F. S o v a do kard. Józefa G l e m p a, Prymasa Polski z dnia 1.12.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁸⁹ Tamże.

⁹⁰ Por. List ks. M. A l e k s a n d r o w i c z a do ks. A.F. D z i u b y z dnia 27.12.1994 + Gniezno – św. Jan: Kościół, klasztor, szpital, szkoła, (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁹¹ List ks. M. R u b a k a do ks. A.F. D z i u b y z dnia 20.03.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

⁹² Por. J. G r e d k a, *Bożogrobcy w Miechowie* – załącznik do list ks. M. R u b a k a do ks. A. F. D z i u b y z dnia 20.03.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); Por. W. B a r c z y ń s k i, dz. cyt., s. 1-20; P ę c k o w s k i, *Ziemia Miechowska*, dz. cyt., s. 168-173.

⁹³ Por. *Statuto*, dz. cyt., art. 23. 24.

Jana Pawła II⁹⁴. Gotowość kard. Józefa Glempa do podjęcia kroków w celu ustanowienia zwierzchnictwa została z dużym zadowoleniem przyjęta przez kard. G. Caprio⁹⁵. Ważnym elementem było zapewnienie przyjęcia urzędu wielkiego przeora, a więc osoby szczególnie odpowiedzialnej za kierownictwo duchowe lokalnej struktury Zakonu⁹⁶.

Ważnym elementem konstituowania się zwierzchnictwa jest nabór członków, zgodnie ze Statutami, uwzględniając tak osoby świeckie jak i duchowne⁹⁷. W Polsce szczególną zachętą w tych działaniach może być znakomita historia Zakonu i wielkie jego dzieła o wymiarach europejskich⁹⁸. Nie można oczywiście pominąć i całego bogactwa duchowości Bożogrobców, w zdecydowanej większości ludzi świeckich⁹⁹.

Nową propozycją, która pojawiła się w korespondencji Wielkiego Mistrza jest potrzeba bezpośrednich spotkań i wizyt przedstawicieli Prymasa Polski i Wielkiego Magisterium, w Rzymie i w Warszawie. Ze strony Prymasa Polski wydelegowany został ks. prał. Andrzej F. Dziuba, kierownik Sek-

⁹⁴ Por. List J a n a P a w ł a II do kard. Giuseppe C a p r i o, Wielkiego Mistrza z dnia 17 maja 1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); J a n P a w e ł II: „Bisogna fare ogni possibile sforzo perché si realizzi una fraterna convivenza tra i popoli che in Terra Santa s’incontrano per pregare l’unico Dio. Attendo di compiere, quando il Signore vorrà, un pellegrinaggio nel Luoghi Santi. Il discorso del Papa ai membri dell’Ordine Equestre del Santo Sepolcro. OsRom z dnia 25.04.1993 s. 5).

⁹⁵ „Eminenza, Le sono ancora molto grato per la visita che Ella volle farmi in occasione della Sua presenza a Roma per il Concistorio; fui molto lieto di veder confermato il Suo interesse non soltanto per un recupero dei cimeli storici dell’Ordine del Santo Sepolcro in Polonia, ma anche per lo stabilimento di una presenza viva ed attuale dell’Ordine stesso nel Suo Paese” (List kard. Giuseppe C a p r i o, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa G l e m p a, Prymasa Polski z dnia 15.12.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców*. Brak sygnatury).

⁹⁶ „Mi auguro inanzitutto – e per motivi ben evidenti – che Ella voglia accettare l’Ufficio di Gran Priore della istituenda Luogotenanza” (Tamże); Por. *Statuto*, dz. cyt. s. 41.

⁹⁷ „Si potrebbe quindi individuare un gruppo di buoni cristiani, fra cui qualche Ecclesiastico, che dovrebbe costituire il primo nucleo della nuova Luogotenanza” (List kard. Giuseppe C a p r i o, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa G l e m p a, Prymasa Polski z dnia 15.12.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); Por. *Statuto*, dz. cyt., art. 3, 5, 7, allegato A, art. 1. 2.

⁹⁸ „A questo punto o quando Vostra Eminenza lo ritenesse oportuno, si potrebbe darne notizia ufficiale, richiamando, nello stesso tempo, i precedenti della gloriosa storia dell’Ordine in Polonia” (List kard. Giuseppe C a p r i o, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa G l e m p a, Prymasa Polski z dnia 15.12.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); Por. P ę c k o w s k i, *Ziemia Miechowska*, dz. cyt., s. 168-173; Tenże. *Bożogrobcy. W Polsce*. dz. cyt. kol. 879-881.

⁹⁹ Por. *Statuto*, dz. cyt., passim; C a r d i n a l e, dz. cyt., s. 93-106; C a r d u c c i A r t e n i s i o, dz. cyt., passim.

retariatu Prymasa Polski, a ze strony kard. G. Caprio, ambasador Ludovico Carducci Artenisio, gubernator generalny Zakonu¹⁰⁰.

Jednocześnie via J. F. Sova przekazana została do Rzymu informacja o gotowości spotkania ks. A. F. Dziuby z L. Carducci Artenisio, podczas pobytu w Rzymie, w związku z wyjazdem naukowo-badawczym do Chile, a poświęconym ks. inf. Hieronimowi Goździewiczowi¹⁰¹. W podobnym tonie informował kard. G. Caprio Prymas Polski, zapraszając jednocześnie Gubernatora Generalnego do złożenia wizyty w Warszawie¹⁰².

Pierwsze spotkanie między ks. Dziubą a Carducci Artenisio miało miejsce w Domu Pielgrzyma Corde Cordi przy via Pfeiffer w Rzymie, w godzinach rannych, dnia 23 lutego 1995 r. Oprócz osobistego poznania pozwoliło na wymianę opinii oraz nakreślenie dalszych działań formalnych związanych z utworzeniem zwierzchnictwa Zakonu w Polsce¹⁰³. Kontakty te miały się z czasem rozwinąć i stanowić zasadniczy element prac formalnych zaistnienia Zakonu w Polsce. Posiadając stosowne upoważnienia podejmowano dalsze decyzje, także personalne i określenia czasowych etapów tworzenia struktur Zakonu w Polsce.

Przynaglając wizytę przedstawiciela Wielkiego Magisterium, Sekretariat Prymasa Polski ponowił zaproszenie, poszerzając je o R. H. Benson, zwierzchnika Anglii i Walii oraz J. F. Sova, Kawalera Wielkiego Krzyża, mając na względzie przede wszystkim doroczne uroczystości św. Wojciecha, Patrona Polski w Gnieźnie, nie pomijając oczywiście możliwości nawiedzenia

¹⁰⁰ „Se Vostre Eminenza pensasse che una visita al Gran Magistero di un Suo collaboratore potrebbe essere utile, quest'ultimo sarebbe nostro gradito ospite. Penso d'altra parte che il nostro Governatore Generale, Ambasciatore Ludovico Carducci Artenisio, sarebbe lietissimo, se Ella lo ritenesse opportuno, di renderLe visita a Varsavia” (List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 15.12.1994 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹⁰¹ Por. List J. F. Sova do ks. A. F. Dziuby z dnia 20.01.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List ks. A. F. Dziuby do J. F. Sova z dnia 29.01.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹⁰² „Il mio delegato Le fara visita in un tempo opportuno. Le chiedo gentilmente Eminenza di rivolgere a mio nome un invito al Signor Governatore Generale, Ambasciatore Ludovico Carducci Artenisio, di far visita a Varsavia” (List kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski do kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza z dnia 1.02.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹⁰³ Por. List J. F. Sova do ks. A. F. Dziuby z dnia 20.01.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List ks. A. F. Dziuby do J. F. Sova z dnia 28.01.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

Miechowa¹⁰⁴. Planowana wizyta została potraktowana jako kolejna szansa konsultacji w tworzeniu zwierzchnictwa Zakonu¹⁰⁵.

Prymas Polski o wizycie poinformował abp. Henryka Muszyńskiego i bp. Kazimierza Ryczana, podkreślając; „będę wdzięczny za pomoc w realizacji wizyty podejmowanej na życzenie Kardynała Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza Zakonu (...) w związku (...) z zamiarem reaktywowania Zakonu Kawalerów Grobu Pańskiego”¹⁰⁶. Te informacje przekazano korespondencyjnie czy telefonicznie m.in. do Niepokalanowa, na Jasną Górę i innych osobistości kościelnych¹⁰⁷. Z czasem ustalono szczegóły wizyty w Gnieźnie i Miechowie¹⁰⁸ oraz spotkanie z Giuseppe Balboni Acque, ambasadorem Republiki Włoskiej w Polsce¹⁰⁹. Wszędzie przywiązywano wielką wagę do wizyty przedstawiciela Wielkiego Magisterium w Polsce.

b. Przebieg wizyty

Precyzyjne ustalenia spotkań oraz przebieg wizyty Generalnego Gubernatora i towarzyszących mu osobistości wpłynęły na spokojny jej przebieg

¹⁰⁴ „(...) His Eminency Cardinal Józef Glemp, Primate of Poland has pleasure to invite to Poland again you together with Lieutenant and Mr Sowa from London. The celebration devoted the memory of Saint Wojciech – Adalbert, the Patron of Poland, will take place in Gniezno between 22nd and 23rd April, 1995. Taking this opportunity it would be interesting to see also Miechów” (List ks. A. F. Dziuby do L. Carducci Artenisio z dnia 22.03.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹⁰⁵ „(...) I wish to thank you very much for your Fax dated March 22nd 1995 and confirm that H.H.Robert H. Benson, Lieutenant for England and Wales, Mr Sowa and myself are happy to accept His Eminence's kind invitation to come to Warsaw for consultations on the presence of the Order in your country” (List L. Carducci Artenisio do ks. A.F. Dziuby z dnia 31.03.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹⁰⁶ List kard. Józefa Glem pa, Prymasa Polski do abp. Henryka Muszyńskiego z dnia 3.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); Ten sam tekst: List kard. Józefa Glem pa, Prymasa Polski do bp. Kazimierza Ryczana z dnia 3.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹⁰⁷ Por. List ks. A.F. Dziuby do o. K. Więcek z dnia 8.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List ks. A.F. Dziuby do o. Sz. Kosińskiego z dnia 8.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury). Nie można tu pominąć licznych rozmów telefonicznych ks. A. F. Dziuby.

¹⁰⁸ Por. List ks. A.F. Dziuby do abp. H. Muszyńskiego z dnia 6.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List ks. S. F. Dziuby do bp. K. Ryczana z dnia 11.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹⁰⁹ Por. List ks. A.F. Dziuby do M. Kacprzak z dnia 18.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

oraz owocność wspólnie podjętego świadectwa Ewangelii¹¹⁰. Warto tu w całości przytoczyć komunikat jaki wydał Sekretariat Prymasa Polski, gdyż jest to dokument szczególnej rangi w dziejach Zakonu: „W dniach 20 – 26 kwietnia br. przebywać będzie w Polsce – na zaproszenie księdza Kardynała Józefa Glempa, Prymasa Polski, delegacja Zakonu Kawalerów Grobu Pańskiego z ambasadorem Ludovico Carducci Artenisio, gubernatorem generalnym na czele. Zadaniem Zakonu jest pielęgnowanie miłości do Ziemi Świętej i troski o miejsce uświęconą życiem i działalnością Jezusa Chrystusa tak wśród swoich członków, jak i wszystkich wierzących. Zakon Kawalerów Grobu Pańskiego w Jerozolimie szczyti się starożytnym pochodzeniem i przywilejami nadanymi mu przez Papieży. Posiada osobowość prawną. Wielkim Mistrzem Zakonu jest aktualnie Kardynał Giuseppe Caprio a Wielkim Przeorem Patriarcha Łaciński Jerozolimy Michel Sabbah. W programie wizyty przewidziany jest udział w uroczystościach św. Wojciecha oraz nawiedzenie miejsc związanych z działalnością Zakonu w Gnieźnie i Miechowie”¹¹¹.

Skład delegacji, która przybyła do Polski w dniu 20 kwietnia 1995 r. był następujący: ambasador L. Carducci Artenisio, gubernator generalny, R. H. Benson, zwierzchnik Anglii i Walii i J. F. Sova, kawaler Wielkiego Krzyża. W podróży–pielgrzymce towarzyszył ks. prał. Władysław Wyszowadzki, kapelan konwentualny Zakonu Maltańskiego i proboszcz polskiej parafii p.w. Chrystusa Króla na Bahlam w Londynie. Ze strony Prymasa Polski towarzyszył ks. prał. Andrzej F. Dziuba, kierownik Sekretariatu Prymasa Polski¹¹².

Podczas wizyty odbyły się robocze spotkania z Prymasem Polski (20 i 26 kwietnia) podczas których ustalono modus procedendi tworzenia nowej struktury Zakonu w Polsce. Uzgodniono wymagane przez Statut elementy

¹¹⁰ Por. List ks. A. F. Dziuby do abp. H. Muszyńskiego z dnia 6.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List bp. K. Ryczana do ks. A. F. Dziuby z dnia 11.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List ks. A. F. Dziuby do L. Carducci Artenisio z dnia 7.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List L. Carducci Artenisio do ks. A. F. Dziuby z dnia 10.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List ks. A. F. Dziuby do L. Carducci Artenisio, z dnia 18.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹¹¹ Komunikat Sekretariatu Prymasa Polski z dnia 18.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹¹² Por. List L. Carducci Artenisio do ks. A. F. Dziuby z dnia 21.03.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List ks. A. F. Dziuby do abp. Henryka Muszyńskiego z dnia 6. 04. 1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

formalne i techniczne, wskazując na potrzebę ścisłych relacji między Wielkim Magisterium a Sekretariatem Prymasa Polski w dalszych pracach. Ważnym było zapoznanie z inicjatywą abp. Józefa Kowalczyka, nuncjusza apostolskiego w Polsce oraz abp. Henryka Muszyńskiego, metropolitę gnieźnieńskiego, abp. Stanisława Nowaka, metropolitę częstochowskiego i bp. Kazimierza Ryczana, biskupa kieleckiego¹¹³.

Do rangi symboli urosły Msze św. sprawowane w kościołach Bożogrobców w Gnieźnie i Miechowie. Po wielu latach ponownie stanęli tu kontynuatorzy wielkiego dzieła służby na rzecz Ziemi Świętej w swych białych płaszczach z krzyżem jerozolimskim. Udział w dorocznej uroczystości św. Wojciecha w Gnieźnie pozwolił na spotkanie wielu biskupów polskich i zapoznanie ich z zamiarami Zakonu w Polsce¹¹⁴. Trzeba także odnotować nawiedzenie Sanktuarium św. Maksymiliana M. Kolbego w Niepokalanowie a przede wszystkim Jasnej Góry¹¹⁵. Podczas wszystkich Mszy św. z udziałem przedstawicieli Zakonu, Gubernator Generalny kierował słowa pozdrowień, jakby sięjąc ziarno osobistego świadectwa i znaki przybliżania się dnia ponownej jego obecności w Polsce.

Wizyta odnotowana została przez wszystkie ważniejsze media tak o zasięgu krajowym jak i lokalnym. Wskazywano na elementy historii Zakonu, a zwłaszcza jego obecność w Polsce, przy jednoczesnej nadziei ku przyszłości. Zresztą zorganizowana konferencja prasowa cieszyła się dużym powodzeniem, gromadząc liczną rzeszę dziennikarzy i publicystów¹¹⁶. Swoistym podsumowaniem wizyty był natomiast wywiad udzielony przez Gubernatora

¹¹³ Por. List ks. A.F. Dziuby do L. Carducci Artensio z dnia 18.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakonn Bożogrobców* – brak sygnatury); Program wizyty w Polsce delegacji Zakonu Kawalerów Grobu Pańskiego z Jerozolimy zaproszonej przez Prymasa Polski. 20-27 kwietnia 1995 s. (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); Program of visit in Poland for Delegation of the Equestrian Order of Holy Sepulchre of Jerusalem invited by The Primate of Poland. 20th April – 27th April, 1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹¹⁴ „W programie wizyty przewidziany jest udział w uroczystościach św. Wojciecha oraz nawiedzenie miejsc związanych z działalnością Zakonu w Gnieźnie i Miechowie” (Komunikat Sekretariatu Prymasa Polski z dnia 18.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹¹⁵ Por. List ks. A.F. Dziuby do o. Sz. K o ś n i k a OSPPE z dnia 8.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List ks. A.F. Dziuby do o. K. W i ę c e k OFMConv. z dnia 8.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury.)

¹¹⁶ Por. np. *Uroczystości odpustowe ku czci św. Wojciecha*. Przewodnik Katolicki nr 20 z dnia 14.05.1995 s. 3; *Bożogrobcy powrócą do Polski*. Tamże, nr 24 z dnia 11.06.1995 s. 3; *Kawalerowie Grobu Pańskiego wracają do Polski*, PKat nr 20 z dnia 14.05.1995 s. 10; *Bożogrobcy z powrotem w Polsce*, Biuletyn Katolickiej Agencji Informacyjnej nr 33 z dnia 29.04.1995 s. 4-5.

Generalnego ks. A. F. Dziubie, mówiąc m.in. „Mój pobyt w Polsce przeżywam bardzo głęboko. Są to poszukiwania korzeni w historii, w archiwach, w dokumentach. Każdy z nas żyje nie tylko teraźniejszością i przyszłością, ale sięga także do korzeni, do wspaniałej i wielkiej przeszłości, czego przykładem były Gniezno i Miechów. Umacnia to naszą wolę postępowania drogą, którą wybraliśmy”¹¹⁷.

Uczestnicy wizyty wyjechali pod wrażeniem gościnności oraz spełnienia ważnego etapu w kierunku utworzenia zwierzchnictwa w Polsce, tym bardziej, że wszędzie napotkali pozytywny stosunek i uznanie¹¹⁸. „Moi Bracia Zakonu Bożogrobców i ja – pisał J. F. Sova –, byliśmy tak zaskoczeni gościnnością w Polsce, że mi brak słów, aby to dokładnie wyrazić”¹¹⁹. Jednocześnie potwierdzono gotowość dalszej pomocy i zaangażowania¹²⁰. Prymas Polski zaś został „(...) ujęty prostotą i uprzejmością, jaką wnosili w nasze spotkanie Kawalerowie Grobu Jerozolimskiego”¹²¹.

5. Tworzenie struktur

Z dużym uzaniem wyniki wizyty Gubernatora Generalnego przyjął Wielki Mistrz, wyrażając wdzięczność za możliwość udziału przedstawicieli Zakonu w ważnych uroczystościach religijnych oraz za spotkania z licznymi osobistościami życia kościelnego¹²². Szczególnego znaczenia nabrały jednak robo-

¹¹⁷ *Zakon Bożogrobców*, dz. cyt., s.4.

¹¹⁸ „(...)vorrei aggiungere l'espressione della mia personale riconoscenza per la cortesia da Lei usatemi, per l'ospitalità e per l'assistenza fornita da Mons. Andrzej F. Dziuba durante tutto il nostro soggiorno in Polonia” (List L. Carducci Artensio do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 3.05.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); „May I on behalf of myself and John Sova, thank you most sincerely for your great kindness and consideration which you freely extended during our stay in Poland. As I am sure you can readily understand, we were immensely impressed by the intense manifestation of the great faith demonstrated by so many people, not least of course by your Bishop's and Clergy” (List R.H. Benson do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 2.05.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹¹⁹ List J.F. Sova do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 30.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹²⁰ „May I assure you, that we in the Lieutenancy of England and Wales will be most happy to extend whatever assistance your Eminence may consider to be appropriate” (List R.H. Benson do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 2.05.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); „Ja pozostaję do dyspozycji Eminencji w razie potrzeby odnowienia Zakonu w Kraju” (List J.F. Sova do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 30.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹²¹ List kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski do J.F. Sova z dnia 5.05.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹²² „(...)mi consenta, in primo luogo, di esprimerLe la mia personale gratitudine per la calorose accoglienza da Lei riservata al Governatore Generale, al Luogotenente per

cze rozmowy Prymasa Polski z L. Carducci Artensio, które pozwoliły podjąć decyzje odnośnie do etapów tworzenia nowych struktur Zakonu w Polsce¹²³. Po powołaniu Prymasa Polski na członka Zakonu ustanowione zostanie zwierzchnictwo oraz jego nominacja na wielkiego przeora¹²⁴. W międzyczasie gromadzona będzie dokumentacja o kandydatach¹²⁵.

Odpowiadając na zaproszenie R. H. Benson, zwierzchnika Anglii i Wali, ks. A. F. Dziuba wziął udział w uroczystościach inwestytury w Londynie w dniach 2 – 3 czerwca 1995 r.¹²⁶. Pozwoliło to na bezpośrednie zapoznanie się z poszczególnymi obrzędami oraz nawiązanie kontaktów osobistych z przedstawicielami licznych zwierzchnictw europejskich. Wszyscy podkreślali zainteresowanie i wyrażali radość z faktu prac nad utworzeniem struktur Zakonu w Polsce.

Pierwszym etapem formalnym było włączenie Prymasa Polski do Zakonu, dekretem *Motu proprio* z dnia 19 czerwca 1995 r., zaopatrzony w *Visum* Sekretariatu Stanu z dnia 22 czerwca 1995 r.: „(...) eligimus, nominamus, creamus atque instituimus Te Jozef Cardinalem S.R.E. Glemp Archiepiscopus Varsaviensem Equitem a Magne Cruce (...)”¹²⁷. Jednocześnie Kar-

l'Inghilterra e Galles ed al Comm. John Sova durante il loro soggiorno in Polonia. Particolarmente da loro apprezzati sono stati la visita ai grandi Centri della spiritualità e della stessa storia polacca, l'incontro con tanti autorevoli Membri dell'Episcopato del Suo Paese e la partecipazione, in Gniezno, alle Ceremonie in onore di S. Adalberto” (List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa Głęmpa, Prymasa Polski z dnia 3.05.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

¹²³ „Non ho bisogno di dirLe che sono stato assai lieto che i colloqui intervenuti fra Vostra Eminenza ed il Governatore Generale – nel confermare la comune decisione di agire per una nuova presenza in Polonia dell'Ordine del Santo Sepolcro e la intenzione di Vostra Eminenza di assumere l'Ufficio di Gran Priore della istituenda Luogotenenza – abbiano consentito di prendere alcuni decisioni di ordine pratico: in primo luogo quello di fissare una data precisa per la costituzione della Luogotenenza di Polonia” (Tamże).

¹²⁴ „Sarà mia cura farLe pervenire appena possibile (il Visto della Segreteria di Stato richiede qualche settimana) il Decreto „motu proprio” di ammissione di Vostra Eminenza nell'Ordine del Santo Sepolcro, al rango di Cavaliere di Gran Croce. Successivamente Le perverrà il Decreto di costituzione della Luogotenenza che porterà la data dell'8 dicembre 1995 ed il decreto di nomina di Vostra Eminenza a Gran Priore” (Tamże); Por. *Statuto*, art. 6, 8, 37, 41).

¹²⁵ Por. List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa Głęmpa, Prymasa Polski z dnia 3.05.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

¹²⁶ Por. List R.H. Benson do kard. Józefa Głęmpa, Prymasa Polski z dnia 26.04.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List ks. J. Krokosa do R. H. Benson z dnia 9.05.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury); List D. B. A. Hirst do ks. A. F. Dziuby z dnia 10.05.1995 (ASPP. *Zakony Świeckie. Zakon Bożogrobców* – brak sygnatury).

¹²⁷ „Josephus et Titulo Presbyteriali S. Mariae de Victoria S.R.E. Card. Caprio. Equestris Ordinis S. Sepulcri Hierosolymitani Magnus Magister ...” (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

dynał Wielki Mistrz wyrażał nadzieję jak najszybszego przesłania dalszych dokumentów nominacyjnych, tj. ustanowienia zwierzchnictwa i powołania Prymasa Polski na stanowisko wielkiego przeora¹²⁸.

Dnia 5 lipca 1995 doszło do kolejnego spotkania Gubernatora Generalnego z ks. A. F. Dziubą w siedzibie Wielkiego Magisterium. Ustalono dalsze szczegóły działań i podjęto niektóre ustalenia personalne, potwierdzając, iż pierwsza inwestytura planowana jest wstępnie pod koniec marca 1996 roku w Warszawie¹²⁹.

Mając na względzie ułatwienie gromadzenia dokumentacji o kandydatach Sekretariat Prymasa Polski przygotował specjalną „Notatkę”, która została przedstawiona na Konferencji Biskupów Diecezjalnych na Jasnej Górze w dniu 26 sierpnia 1995 r.¹³⁰. Decyzją Konferencji przekazano ją do wszystkich metropolitów, prosząc o przedstawienie jednego kandydata (kobieta lub mężczyzna)¹³¹. Przy czym Prymas polski zastrzegł sobie prawo osobistego przedstawienia kilku kandydatów, zastrzegając, iż zwróci się o stosowne *nihil obstat* do poszczególnych biskupów diecezjalnych¹³². Jednocześnie, po ustaleniach z Wielkim Magisterium, zaproponowano, aby pierwszymi członkami duchowymi zwierzchnictwa byli: abp Józef Kowalczyk, nuncjusz apostolski w Polsce, abp Henryk Muszyński, metropolita gnieźnieński, bp Kazimierz Ryczan, biskup kielecki, ks. kan. Kazimierz Kociński, rektor kościoła pw. św. Jana Chrzyciela (Bożogrobców) i ks. kan. Jerzy Gredka, proboszcz kościoła pw. Grobu Bożego w Miechowie¹³³.

¹²⁸ „Al rientro in sede del Gran Maestro, sarà mia cura farLe avere i Decreti di costituzione della Luogotenenza di Polonia e della nomina di Vostra Eminenza a Gran Priore” (List L. Carducci Artensio do kard. Józefa Głempy, Prymasa Polski z dnia 3.07.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

¹²⁹ Por. List L. Carducci Artensio do ks. A.F. Dziuby z dnia 10.07.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4); List ks. A.F. Dziuby do L. Carducci Artensio z dnia 13.09.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

¹³⁰ Por. *Zakon Kawalerów Grobu Pańskiego – Bożogrobcy*, Warszawa, dnia 15.06.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie* – sygn. XXII/4).

¹³¹ Por. List ks. A.F. Dziuby do abp. J. Michalika z dnia 31.08.1995 wraz z „Notatką” (ASPP. *Zakony Rycerskie* – sygn. XXII/4). Podobne, jednobrzmiące listy wysłano tego samego dnia do wszystkich metropolitów.

¹³² Por. np. List ks. A.F. Dziuby do abp. H. Muszyńskiego z dnia 26.09.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4); List ks. A.F. Dziuby do bp. K. Ryczana z dnia 25.09.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4); List ks. A.F. Dziuby do np. S. Napierały z dnia 25.09.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

¹³³ Por. List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa Głempy, Prymasa Polski z dnia 3.05.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4); List L. Carducci Artensio do ks. A.F. Dziuby z dnia 10.07.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4); *Zakon Kawalerów Grobu Pańskiego – Bożogrobcy*, Warszawa, dnia 15.06.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn./ XXII/4).

Mają to być nominacje „Motu proprio” Kardynała Wielkiego Mistrza¹³⁴.

Historycznym momentem w tworzeniu struktur Zakonu w Polsce są przekazane przez Wielkiego Mistrza, pismem z dnia 6 października 1995 r. dekryty powołujące do istnienia Zwierzchnictwo w Polsce oraz ustanawiające Prymasa Polski wielkim przeorem tego zwierzchnictwa¹³⁵. Jest to znaczący krok w ponownej, prawnej obecności Zakonu, w jego nowej duchowości, celach, zadaniach i świadectwie wiary¹³⁶.

Dokument powołujący zwierzchnictwo stwierdza: m.in. „Ea quidem ductus mente ut magis magisque Ordinis Equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani bonum auctusque augetur, euis dignitati faueretur ipsiusque altae voluntates tenerentur, amplis fruens facultatibus a summo Pontifice mihi concessis CONSTITUTO Locumtenentiam in Polonia”¹³⁷. Natomiast ustanawiający wielkiego przeora: m.in. „Facultatibus usi quas Summus Pontifex feliciter regnans Nobis Ordinis Equestris Sancti Sepulcri Hierosolymitani moderando concessit solliciti ut ipse Ordo in bonum Ecclesiae loreat quam maxime, habita favorabili sententia Dignitatum Magi Magisterrii, vi huius Decreti nominamus ac renuntiamus Te Józef Cardinalem S. R. E. Glomp Archiepiscopum Varsaviensem Magnum Priorem eiusdem Ordinis pro Locumtenentia in Polonia”¹³⁸. Obydwa dekryty datowane są dnia 8 grudnia 1995 r.

Pozostaje zatem do realizowania następny krok, tj. przedstawienie kandydatów; dam, kawalerów i duchownych, którzy zostaną uroczystie włączeniu w poczet członków Zakonu podczas inwestytury zaplanowanej na 25 marca 1996 roku, w katedrze św. Jana Chrzyciela, na Starym Mieście,

¹³⁴ „Sarà mia cura provvedere alla nomina „motu proprio” dei seguenti Prelati di cui i nominativi sono stati concordati in consultazione (...)” (List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 6.10.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

¹³⁵ „/.../ a seguito di nostra precedente corrispondenza, sono lieto di inoltrare il Decreto di Costituzione della Luogotenenza Polacca dell’Ordine Equestre del Santo Sepolcro in Jerusalemme e quello della Sua nomina a Gran Priore” (Tenże); Por. List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 3.05.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

¹³⁶ „E questo è un’altro passo verso lo stabilimento di una nuova presenza dell’Ordine nel paese di Vostra Eminenza, cosa di cui grandemente mi felicito” (List kard. Giuseppe Caprio, Wielkiego Mistrza do kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski z dnia 6.10.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

¹³⁷ *Decretum (...)* *constituo Locumtenentiam in Polonia (...)* E Civitate Vaticana, die VIII – XII – MCMXCV (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

¹³⁸ *Decretum (...)* *Magnum Priorem eiusdem Ordinis pro Locumtenentie in Polonia (...)* E Civitate Vaticana, die VIII – XII – MCMXCV (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

w Warszawie¹³⁹. Będzie to zaczątkiem pełnego zwierzchnictwa, które z czasem, zgodnie z wymaganiami Statutu, opracuje niezbędne własne przepisy prawne, obrzędy liturgiczne, tradycje praktyk duchowych czy działalność, stosownie do lokalnych warunków oraz niesionego świadectwa wiary¹⁴⁰.

Doświadczenie historii Zakonu Bożogrobców na ziemiach polskich, a szczególnie w Miechowie, staje wobec terażniejszości z całym bogactwem wielkiej posługi spełnianej przez Kościół na rzecz społeczeństwa i pojedynczego człowieka. To wielkie dzieła kultury, nauki, sztuki, administracji i posługi duszpasterskiej. To budowanie i żywe niesienie ducha oraz zobowiązań Ewangelii w danym miejscu i czasie.

Obok zadumy nad przeszłością staje jednak myśl ku przyszłości, która pragnie budować na tym co minęło i czerpać obficie z życiodajnych korzeni sięgających w odległe wieki. To dziś Zakonu dojrzewa także w Polsce i przybiera coraz bardziej realne kształty. Przynosi ze sobą nadzieję, iż Bożogrobcy w ich nowych strukturach i duchowości, nadal wiernej umiłowaniu Ziemi Świętej, staną się twórczym świadectwem wiary. Krzyż jerozolimski noszony na płaszczach zakonników prowadzi zawsze do świętych miejsc życie i działalność Jezusa Chrystusa, pragnąc aby i dziś one żyły modlitwą, wspólnotą i troską o nie, a także żyjących tam chrześcijan.

Znaczącym przybliżeniem tej problematyki jest z pewnością Sesja historyczna Bożogrobcy Miechowscy zorganizowana przez Miechowskie Towarzystwo 1163 Roku i Parafię Grobu Bożego w Miechowie. Bogactwo ukazanych faktów, ludzi i wydarzeń ożywia na nową tę wielką i świetlaną przeszłość. Wydaje się jednak, iż budzi także nadzieje ku przyszłości. Jednym zaś z jej przejawów, w duchu tej tradycji, jest dzieło tworzenia nowych struktur Zakonu Rycerskiego Bożogrobców w Polsce.

¹³⁹ Por. List L. Carducci Artensio do ks. A.F. Dziuby z dnia 10.07.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4); List R.H. Benson do ks. A.F. Dziuby z dnia 7.09.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4); List ks. A. F. Dziuby do R.H. Benson z dnia 21.09.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie* sygn. XXII/4); List R.H. Benson do ks. A.F. Dziuby z dnia 12.10.1995 (ASPP. *Zakony Rycerskie*, sygn. XXII/4).

¹⁴⁰ Por. *Statuto*, art. 2,11, 12, 37-46.

Proceso de creación de la lugartenencia de la orden de los Caballeros del Sagrado Sepulcro de Jerusalén en Polonia

La tradición dice que la Orden de los Caballeros del Sagrado Sepulcro de Jerusalén tiene sus raíces en la primera Cruzada, o sea que remonta al año 1099. Sin embargo, hay que ver las opiniones así formuladas en un amplio contexto histórico, percibiendo ideas generales más bien a que unos elementos formales y legales. El espíritu de servicio para con el Sepulcro de Jesucristo y para con todo aquello que se relaciona con él dio a luz una obra que ha perdurado hasta hoy y que se conoce con el nombre de la Orden de los Caballeros del Sagrado Sepulcro de Jerusalén.

La tradición polaca de estas ideas fue iniciada por Jaksa de Miechów, ya en el año 1163. Su signo visible es la espléndida basílica de Miechów en que se guardan unas ricas colecciones de la cultura material. Esta tradición se hizo muy popular en la tierra polaca difundiendo sobre todo el culto del Sagrado Sepulcro y numerosos oficios de pasión. Su historia es lustrosa, especialmente en su línea canónica hasta la casación de la Orden en 1819.

Los intentos de restaurar la Orden en la época entre las dos guerras mundiales no dieron, sin embargo, resultados positivos. Tampoco pudo ser restaurada después de la segunda guerra mundial. No fue antes de la década de los años 80, con sus cambios democráticos, que esos intentos tomaron cuerpo. Eso es tanto más importante que son las leyes existentes que determinan las formas y estructuras de crear lugartenencias y de nombrar a los miembros de la Orden.

Los primeros pasos que se hicieron en el camino de restauración de la Orden en Polonia fue la visita de los representantes de la Lugartenencia de Suiza y de W.P. Romanowski de Canadá. Sin embargo, los intentos no podrían ser exitosos si no fuera por el gran empeño por la parte del Cardenal Giuseppe Caprio, Gran Maestre de la Orden. Su encuentro con el Cardenal Józef Glemp. Primado de Polonia dio un impulso positivo a esta causa. Más tarde, fue el conde J.F. Sova de Londres quien estimuló los siguientes pasos.

Un momento crucial de este proceso fue la visita a Polonia del Embajador conde L. Carducci Artensio, Gobernador General de la Orden, y de R.H. Benson, superior de Inglaterra y de Gales. Fue en esa oportunidad que se establecieron los mas importantes detalles del „modus procedendi” en la serie de actos estructurales y personales de la nueva lugartenencia de la Orden en Polonia.

Ya es simbolica la oración de los representantes de la Orden en la iglesia de los Caballeros del Sagrado Sepulcro, de Gniezno y en la basílica de Miechów. Su presencia durante las solemnidades de San Adalberto que tienen lugar anualmente en Gniezno, así como en el santuario de la Virgen Negra de Częstochowa indican el rico carácter del servicio que presta la Orden para con la Tierra Santa. Un rol destacado desíampeño aquí la Secretaría del Primado de Polonia, especialmente en la persona de su director, pe. Dr. Prof. Andrzej F. Dziuba.

La Lugartenencia de Polonia fue creada mediante un decreto emitido por el Gran Maestre el día 6 de octubre de 1995; el mismo día el Cardenal Józef Glemp. Primado de Polonia fue nombrado su Gran Prior. Al mismo tiempo, mediante una decisión de la Conferencia del Episcopado de Polonia, los metropolitanos obtuvieron el derecho a presentar a los candidatos a la Orden. Em virtud del „motu proprio” del Gran Maestre fueron nombrados los primeros miembr espirituales, a saber: el arzobispo H.J. Muszyński de Gniezno, el arzobispo J. Kowalczyk, nuncio apostólico en Polonia,

el obispo K. Ryczan de Kielce, el canónigo Dr K. Kociński, rector de la iglesia de los Caballeros del Sagrado Sepulcro, de Gniezno y el canónigo J. Gredka, párroco de la iglesia de los Caballeros del Sagrado Sepulcro, de Miechów.